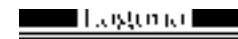

Ana Marija Matute

OPUSTELI RAJ

Prevela sa španskog
Gordana Mihajlović

Naslov originala

Ana María Matute
PARAÍSO INHABITADO

Copyright © Ana María Matute, 2008

Translation Copyright © 2010 za srpsko izdanje, LAGUNA

OPUSTELI RAJ

1

Rodila sam se onda kad mi se roditelji više nisu voleli. Kristina, moja starija sestra, bila je u to doba hladna i blazirana curica, i bilo je dovoljno da me samo pogleda pa da osetim krivicu zbog nekakve tajanstvene uvrede koju sam joj nanela a da nikad nisam uspela da odgonetnem u čemu se sastoji. Što se tiče moja dva brata Heronima i Fabijana, blizanaca punih akni, oni za mene nisu nimalo marili. Zato su prve godine mog života protekle prilično usamljeno.

Jedna od mojih najranijih uspomena vezana je za noć kad sam Jednoroga koji je živeo uramljen na reprodukciji jedne čuvene tapiserije videla kako trči. Zadivljujuće jasno sam videla kad je potrčao i nestao u jednom uglu rama, pa se smesta opet pojavio i vratio na svoje mesto; lep, beo kao sneg i zagonetan.

Nikad nisam doznala zašto je Jednorog pokušao da pobegne sa slike i to mi je dugo budilo znatiželju, i čak me je pomalo i plašilo. U to vreme sam imala najviše pet godina – možda svega četiri – ali ta uspomena zauzima bitno mesto među prvim sećanjima u mom životu. Ponekad su uspomene nalik pojedinim

predmetima, naizgled beskorisnim, prema kojima osećamo neku čudnu privrženost. Iako nam nije najjasnije zašto, nikako da odlučimo da ih bacimo i oni se gomilaju na dnu fioke koju teška srca otvaramo, kao da ćemo tamo pronaći nešto što ne želimo, ili čega se čak nekako i pribojavamo.

Manje-više u isto ono doba kad sam videla Jednoroga da trči, shvatila sam, malo-pomalo, da sam se rodila u zao čas. Prvi put sam to čula rođenim ušima kad sam dugo prisluškiivala ispod stola u sobi za peglanje. Pored kuhinje i bivše sobe za igranje – sad pretvorene u sobu za učenje, pošto su Heronimo i Fabijan tu učili, a reklo bi se da se u toj porodici više niko ne igra – to su bila mesta gde sam najradije provodila vreme.

Upravo su meni najbliže osobe često tamo dolazile i zadržavale se: dada Marija i kuvarica Isabel. Skrivena ispod stola za peglanje, slušala sam njihove razgovore, često vrlo tajanstvene, koji su me, kad su pričale o svetu i životu uopšte, navodili da se zapitam bezbroj stvari, ali ako su se odnosili na mene, bili su veoma jasni. Tako sam rano saznala da sam se rodila kasno i u najnezgodnijem trenutku za porodicu.

– Jadniče, nije imala sreće kao njena braća i sestra – tiho je govorila Isabel, uvek osećajna duša, dok je uzimala i ostavljala nešto. Dada Marija bi samo uprla pogled u tavanicu i, s vremena na vreme, uz tresak pegle promrmljala nešto nerazumljivo.

Uprkos svemu, prve godine mog života nisu bile nesrećne. Čak bih se usudila da kažem da su bile srećnije nego kod neke dece rođene u boljim prilikama. Pored ostalog, ja sam već bila stvorila sopstveni svet, u kojem sam živela unutar neke magline, ponekad izuzetno tople, a ta toplina je – po onome što sam čula ispod stola za peglanje – u izvesnom smislu došla kao plod cenjkanja. Mesto ispod tog stola – i onda kad sam bila ubeđena da obe žene znaju, ili sumnjaju, da sam tu – nije bilo moje jedino skrovište. Ne mogu tačno da se setim kad sam

počela da skačem iz kreveta i da obilazim noćni svet kuće. Pretpostavljala sam da svi spavaju. I spavali su, ili nisu, ili su bili na nekom mestu veoma daleko od mene. Ali kuća nije. Kuća se upravo tad budila.

Dada Marija mi je pročitala a kuvarica Isabel ispričala mnogo priča i bajki. Knjige koje su moja braća i sestra već odbacili, i koje su najpre silazile sa usana dadilje i kuvarice a malo kasnije sam ih čitala sama, bile su najveće otkrovenje i sreća mog najranijeg detinjstva. I nije čudno – ili tada nije bilo – da u nekom od tih noćnih pohoda, bosonoga i u spavaćici, ugledam jato labudova kraljevića – tačno jedanaest njih – kako uzleću u nebo, ili da u daljini čujem, dok se zavesa na prozoru njiše, zov poznate frule.

Kristina me je nerado prihvatila u svojoj sobi. Samo što se nije rasplakala moleći da je ne teraju da njene stvari stoje zajedno sa mojima (ja nisam imala ništa osim medvedića Selsa). A mama je rekla da je Kristina u pravu: ona je takoreći već prava devojka, a ja „mrvica“. Tako se zbililo da sam tih noći već došla do vlastite sobe, naravno, daleko manje od one koju sam do tada delila sa Kristinom. Ta prostorija se nije nalazila u takozvanom „otmenom“ delu kuće, nego tamo gde su bile soba za učenje, soba za služavke, soba za peglanje, kuhinja... To jest, tamo gde sam se kretala slobodno i bez straha. Soba je bila mala, imala je prozor na kome su visile plave i žute draperije, i debele bele providne zavese, sa skoro nevidljivom zakrptom u jednom ćošku, koju je zašila dada Marija. Kad se razmaknu providne zavese, moglo je, celom dužinom, da se vidi dvorište iza kuće, toliko važno za moje najranije detinjstvo i za moje uspomene. Nije to bio nekakav divan vrt, nego veliko unutrašnje dvorište popločano šestougaonim pločicama sive boje. Iza ulaza u kuću nalazila se velika kapija koja se otvarala samo da propusti u to dvorište i garažu – malecku garažu – dva ili tri

automobila stanara kuće. Na pozlaćenju pločici iz nekih davnih vremena još se moglo pročitati „ULAZ ZA FIJAKERE“.

Kad sam stajala na prozoru svoje sobe, gledala sam kako šoferi dolaze i odlaze. Među njima je bio i Pako, moj prvi prijatelj, pošto je bio prva osoba sem članova porodice sa kojom sam zapodenula razgovor. Gledano s mog prozorčića, Pako je bio muškarac džinovskog rasta za moje pojmove, i nosio je visoke čizme, kao da će da jaše na konju. Bio mi je prijatelj zato što je govorio da sam mu devojka i slao mi poljupce.

Takođe sam smatrala da mi je prijatelj fenjerdžija, mada sa njim nikad nisam prozborila ni reč, ali kad sam se iskradala i odlazila u salon, vidala sam ga sa balkona, tamo dole. U sumrak je dugačkim štapom palio plavičaste i treperave plamičke u staklenim kuglama. Bio je nizak, obučen u marinskoplavo, nosio je kapu ukrašenu crvenom trakom, i nikad mu nisam videla lice, jer je u gradu uvek bila jesen, ili zima, a u to vreme se više nije jasno razaznavalo šta se događa dalje od balkona. Bili su to upravo balkoni takozvanog salona – tako nazvanog sa ponešto uživanja na usnama dade Marije i kuvarice Isabel – tamo gde sam odlazila ja, noćna ptica, okružena toplom maglom kroz koju je bilo moguće spaziti samo ono što sam želela da vidim, i koja se kasnije nikad više nije pojavila. Sad je magla samo magla, poznata i vlažna, hladna i skoro potpuno lišena tajanstvenosti.

Ali ne i tada.

Tada je svet počinjao kad sam kradom skakala iz kreveta, otvarala vrata i oprezno proveravala ima li nekoga u dugačkom hodniku koji je vodio do drugih vrata što će me odvesti u najtajanstveniju prostoriju u kući: salon, koji su veoma poštovala obe žene koje su tada bile nešto najviše nalik mojoj porodici i,

za mene, prag sveta u kome sam odistinski živela. Noć je bila moje mesto, mesto koje sam sebi stvorila, ili je ono stvorilo mene, mesto gde sam zaista živela. Buđenje noću, uspavlivanje ujutro, i to življenje naopačke možda su bili razlog tanane sreće koja me je spasla od stvari poput saznanja da nikad nisam bila željeno dete, da sam se rodila u zao čas u porodici koja je izgubila nadu u ljubav i prestala da se voli.

Da bi se došlo do salona, trebalo je proći kroz hodnik. Ulazilo se na zastakljena vrata koja su vodila do dela gde je parket bio uglačan voskom i tu i tamo zastrt debelim tepisima. Onim tepisima (još i danas ih sanjam) u koje su bose noge uranjale sa uživanjem. Ponekad sam verovala da je hodnik reka, i da njime jezde lađe od novinske hartije, kao brodići što ih je pokatkad pravila dada Marija, kad sam još bila veoma mala, od listova starih novina ABC.* I u jednom od tih brodića, punih vesti i oglasa, plovila sam ja, sa prstom na usnama kako bih ućutkala sva nevidljiva i vidljiva stvorenja koja su plovila sa mnom ili me uhodila. Mrak nije bio potpun kao u spavaćoj sobi. Odmah iza zastakljenih vrata počinjala je noć ugašenih svetiljki i svetala koja se pale tu i tamo, ponekad iz čista mira; iznenadno žuto svetlo u obliku kvadrata na podu koje je ubrzo zatim nestajalo; a malo dalje odsjaj mesečine na nekom staklenom predmetu. Dok se ne dođe do druge strane klatnih vrata, poput onih u kaubojskim filmovima ali staklenih. I tu je počinjala moja noć, sa salonom i plamičcima koje je upalio moj prijatelj fenjerdžija i koji su bojili zavese slabašnim plavim sjajem.

Salon je možda bio najvažnija prostorija u kući. Ja sam izlazila iz brodića ispred njegovih vrata i posmatrala ga, dok mi je srce lupalo, strepeći da će doći jedno od onih visokih i čudnih džinovskih bića od kojih me je hvatao strah – u koja su takođe

* ABC – španski dnevni list desničarske orijentacije. (Prim. prev.)

spadali, nasuprot meni, tata i mama – i da će me vratiti u grozno kraljevstvo sunca. Ravnodušnost Džinova je svakako pogodovala uspehu tih noćnih izleta. Kad ja nisam imala pristupa njihovim životima, neće ni oni mome: a moj život je neizmerno bolji. Tako mi se činilo tada (to mogu da tvrdim još i sad, kad malo nedostaje da se oprostim sa svime što jeste ili što je bilo oko mene). Ne mogu sebi da dozvolim pritvornost i neistine, jer ja sad obnavljam uspomene, parčiće papirnog brodića gurnutog na dno fioke koju nikad nisam smogla snage da otvorim.

Obično sam čučala šćućurena ispod kauča sa visokim istokarenim nožicama, lepog i neudobnog – kao i skoro sve lepe stvari. Nije to bilo uhođenje, pre je to bilo skrovište.

To je bila najveća odaja u stanu. Za mene tada ogromna koliko i nameštaj u njoj i sve drugo što je tamo stajalo. Često bi to poprimilo obličje životinja ili planina, pa čak i vodopada, koji su lagano i bešumno padali na šare na tepihu. Mirisalo je posebno, drugačije nego u ostatku kuće. Ja to sad zovem „miris na salon“, mešavinu mirisa tepiha koji su ugrijali radijatori, voska za parket i mahagonijevog drveta. Sa tavanice su visila dva velika lustera, kao drveta iz čijih su grana, umesto lišća, nicali kristali. U njima su se zrcalile pokretne zvezdice, kao da imaju sopstveni život i kao da je taj život sjaj koji izvire odozdo, sa trotoara, gde su drugi plavi plamičci treperili u svojim staklenim kuglama.

Dada Marija i kuvarica Isabel bile su pune poštovanja prema ta dva lustera koja su, što je mene zbunjivalo, nazivale „paucima“.* Jedini pauk kog sam ja videla pojavio se jednog dana u ostavi pored kuhinje. Izazvao je pravi šok u svetu u kom sam se ja kretala (kuhinja, soba za peglanje, ostava). Njegova pojava je dovela do izbeumljene vriske. Na moje iznenađenje,

* U španskom jeziku reč *araña* ima dva značenja: luster i pauk. (Prim. prev.)

dada Marija, uvek tako ozbiljna i odmerena, popela se na stolicu i poklopila rukom usta da ne bi vrištala, dok Isabel nije spljeskala pauka jednim udarcem šake. Bila je to mala, crna i dlakava životinja koja je u meni izazvala više radoznalosti nego gađenja, a naposletku i nešto malo sažaljenja. Isabel je stavila na parče papira to što je ostalo od nje i bacila u đubre. Stoga je pauk imao malo čega zajedničkog sa dva lustera koja su izazivala sve to divljenje, pa čak i obožavanje dveju žena. Takve stvari su doprinosile da se svakog dana povećava rastojanje između mene i sveta odraslih: udaljenih, nepredvidljivih i pomalo smešnih Džinova.

Ne znam da li su kristali-listovi sa tih lustera-paukova imali vlastiti život, ali meni se činilo da čujem neko udaljeno i tajanstveno zveckanje u njihovim granama, i da su odblesci koji su se prenosili s jednog na drugi kristal deo nekakvog razgovora na jeziku koji još nisam znala, ali je malo nedostajalo da ga naučim. Bio je tu i jedan pozlaćeni sat, sa belim porcelanskim brojčanikom i plavim šarama, optočen lažnim brilijantima, i on me je naročito privlačio jer sam ga dovodila u vezu sa basnoslovnim blagom pominjanim u bajkama, koje mi je još čitala dada ili pričala Isabel, a kojima se hranila moja mašta. Prozorska okna i zavese zaklanjali su pogled na ulicu, ali ona je bila tu dole, veoma blizu, pošto smo živeli u mezaninu, koji je tada nazivan glavnim spratom, a možda se i sad tako zove. Kad sam se nečujno šunjala po tepihu i stizala do jednog od dva balkona koja su gledala u spoljašnji svet, razmicala sam zavese i pomaljala se u svet uličnih svetiljki i fenjerdžije. Preko puta, na drugoj strani ulice, videla sam zid od crvene cigle oko vrtova crkve-manastira Čudotvorne Bogorodice, gde me je dada vodila nedeljom. Iznad zida su izvirivale krošnje drveća, i kad

je duvao vetar, gledala sam i slušala kako se noću njišu, kao neki glas koji želi nešto da kaže nekome negde, nekada. Tada sam osećala laganu jezu, još ne znam da li od straha ili od zadovoljstva, naročito u noćima s mesečinom, kao onda kad sam videla kako je potrčao Jednorog. Iz bajki Andersena, velikog sadruga u mojim najranijim godinama, naučila sam da cveće ima sopstveni govor, noćne balove, gde kraljuje a malo potom svene i završi u đubretu. Ali pre svega, naučila sam da postoji tajni jezik, jezik koji sam mogla da čujem i razumem. Jednog dana kad je tetka Eduarda došla kod nas u posetu, čula sam kako mama zabrinuto kaže: „To dete ne govori... prava je muka iščupati joj makar jednu reč“, a Eduarda joj je – nije volela da je zovemo tetka, nego samo Eduarda – odvrtila: „Tim bolje po nju.“ Pogledala me je prvi put, velikim plavim očima sličnim ili možda istovetnim očima Jednoroga, i dodala: „Valjda govori nekim drugim jezikom.“ Govoreći drugi jezik, i pošto sam znala da uvelo cveće noću može da oživi, i da svoje priče takođe pričaju šolje, viljuške, igle za krpljenje i tiganji, uplovljavala sam, u mom brodiću od novinske hartije, u pećinu ispod visokog i neudobnog kauča, gde su mi dozvoljavala da gledam, slušam i mirišem sva ona stvorenja što su se pravila da me ne vide, ali su me volela. Ili se meni dopadalo da u to verujem. Još ranije su mi dve figurice, jedna bela a druga crna, davale znakove. Nekad su dizale ruku i mahale kao da me pozdravljaju, a neki put su se smešile. Baš čudno, više se smešila tamna figurica, kojoj sam jedva mogla da vidim lice. Ali povrh svega toga, postojao je nekakav tajni vetar koji je duvao nisko, kretao se sa mnom uz sam patos, dotičući tepih, prema balkonima: kao kad sam u jesen čula kako opalo lišće šušti pod kopitima Jednoroga. Pre toga još nikad nisam bila u šumi a ipak, predosetila sam kako izgleda, kao što se zbililo godinama kasnije: kad sam već čitala, a ne samo slušala priče i bajke od Marije ili Isabel, nego

sam mogla sama da posegnem za njima na stranicama tih knjiga koje su mi bile veoma važne.

Tamo, ispod kauča, ili ispod svakog drugog komada nameštaja gde sam mogla da se sklupčam, čula sam i videla odjeke, šapat i vrcanje iskri svetlosti kojima su se međusobno sporazumevali. Bio je to razgovor između odsjaja svetla koji sam ja, malo-pomalo, počinjala da razumem. Jeste, postojao je drugi jezik, moj. Eduarda je imala pravo.

Mada sam, ponekad, brže-bolje plovila i u obrnutom smeru: onda kad bih čula razgovor Džinova u salonu, sa upaljenim lusterima, navučenim zavesama, zveckanjem čaša i neobičnim, skoro prigušenim smehom, koji je za mene tada predstavljao jedino grlene zvuke, malo preoštre. Sećam se sada nečega što tad nisam znala: u najranijem detinjstvu ne samo da nisam pričala nego se nikad nisam ni smejala. Nisam znala šta je smeh, a proteklo je i mnogo vremena pre nego što sam svoju braću Heronima i Fabijana čula da se smeju. Čak ni kad su dolazili iz škole, ulazili u sobu za učenje i vadili stvari iz đačkih torbi na sto. Namrgođeni, nisu se dobro osećali u sopstvenoj koži, jer više nisu bili dečaci a još nisu postali muškarci, na toj ničijoj zemlji koja se zove mladost. Udublivali su se u svoje knjige, vrteli olovke u ruci, otvarali i zatvarali jedan drugom sveske, razmenjivali rečenice, pitanja, a ponekad bi ustali i pograbili se u nekakvoj imitaciji tuče – koja se uvek završavala bez pobjednika i poraženog – i vraćali se učenju. Ili je tako izgledalo, opet okruženi olovkama, sveskama, gunicama i ponekim rezačem koji se previše istupio. Ali nikad ih, u to vreme, nisam čula da se smeju. Kristina je, naravno, bila veoma daleko od tih stvari, zatvorena u svojoj sobi kao u zamku. I osmehivala se.

Dakle, kad bi se čuo smeh u salonu, a žuta svetla na lusterima više nisu bila iskre koje jedne drugima šalju poruke, senke i odsjaji koji se misteriozno ogledaju na tavanici ili na

zidu, nečujna reč, tajni jezik, onda sam, kao što sam već rekla, plovila u obrnutom smeru, okretala sam svoj papirni brodić, i njegove vesti o sirupu protiv kašlja, ulju od jetre bakalara, pilulama za povećanje grudi i serebrinu mandriju,* i odlazila sam u kuhinju, jer njeni stanovnici od krvi i mesa ne da se nisu smejali, nego su spavali dubokim snom, pa je čak tu i tamo moglo da se čuje hrkanje kroz vrata sobe za služavke. A u kuhinji je takođe postojao delić sveta u kojem sam živela. Andersen mi je rekao da i šoljice, čajnici, viljuške pa čak i tiganji vode svoj noćni život. Zavirivala sam u kredenac, i verovala da čujem nemuš, tugaljiv i ogorčen glas starog čajnika sa napuklinom koja se jedva videla, ali je najavljivala da će se neminovno slomiti. I slušala sam žalopojke kašičica i viljušaka pomešanih zbrda-zdola u najživopisnijoj kuhinjskoj fioci: u njoj su završavale sve rasporene stvari, poraženi vojnici iz neke izgubljene bitke protiv vremena, zauvek uklonjeni iz trpezarije Džinova. Plakali su jer im je bilo žao što su razdvojeni od nekog druga ili prijatelja sa kojim su mislili da su nerazdvojni, a ja sam čula njihov plač. I odlično se sećam jedne kašičice stavljene da se osuši u šolji, niz koju je klizila suza poput sićušne zvezde, tako sporo da je izgledalo da nikad neće pasti do kraja. U letnjim noćima se i cvrčak budio u svom maleckom kavezu, pored ostataka lista zelene salate koji je tu nežno stavila Isabel. I staklene čaše na ivici prozora, sa zarazno veselom zelenom grančicom peršuna. Ponekad je, iz dvorišta kod kuhinje – nije bilo isto kao dvorište mog momka Paka – do mene dopirala neka buka. Kroz otvoren prozor videlo se kako se pali žuto svetlo u prozoru na zidu preko puta. Kapalo je iz neke slavine. Zatim opet noćna tišina, u svem svom sjaju,

* Naziv praška za oralnu upotrebu protiv raznih vrsta bolova i visoke temperature. (Prim. prev.)

sjaju koji je iznosio na videlo – bar tada i za mene – hiljadu skrivenih svetova kuće a možda i svih kuća.

I tako sam jedne noći videla kad je Jednorog potrčao. Trčao je kratko kao tren, poput odsjaja kristala, dok nije nestao u jednom uglu slike, uz tiho šuštanje i miris opalog lišća po kome je gazio. Ubrzo se vratio. Stao je na svoje mesto pitomo, ispod ruku neke plave devojkice koja ga je, kako se meni činilo, gledala nežno, radosno ili preneraženo.

Te noći se vrlo živo sećam zato što sam se baš narednog jutra obrela, licem u lice, prvi put, u svetu Džinova. To jest, odveli su me u školu u Aveniji labuda: Sen Mor.

Škola u Aveniji labuda ranije je bila Kristinina škola. To sam prvo čula čim sam prekoračila prag i popela se uz stepenice. Dada Marija mi je krajičkom kecelje obrisala suzu na obrazu, posavetovala me da budem dobra, da uvek slušam, i da kad mi se desi nešto loše kažem „mili moj Isuse“, ali da to neće biti potrebno, jer su te gospođe veoma dobre i vrlo posvećene Bogu i da ću videti kako će sve dobro ispasti. Ali kad nas je časna sestra Monik razdvojila, okrenula sam se i spazila da i ona prinosi očima kraj uniforme, i da su joj usta skupljena, poput čarapa koje je nosila u torbi zajedno sa užinom i krpila kad smo išle u park koji se tada zvao Muzejski vrtovi. Jer postojao je muzej, a u njemu ogroman skelet koji se zvao Mamut, a ja sam ga dovođila u vezu, bez ikakvog povoda i smisla, sa rečju mama.

Čim sam sela u učionicu za predškolski uzrast, madam Sen Ženi – ništa od onog časna sestra, to je bilo za školsku posluđu, sagnula se ljubazno prema meni, a sedela sam u prvom redu, u dvostrukoj klupi – to jest, bila je za dvoje, ali pored mene još nije sedela nijedna devojkica – i, dok me je zapahnuo neki neodređen miris, mešavina tamjana, sveća i zadaha na belu

kafu (sigurno je malo pre toga doručkovala), rekla mi je da je Kristina, velika Kristina koja me je izbacila iz svoje sobe i zbog koje sam se osećala krivom što sam se rodila, ili bar što sam se rodila u zao čas, bila primerna, besprekorna, pobožna, brižljiva, i zlatna učenica. Da od mene očekuju ponašanje koje neće odudarati od njenog i da veoma vole moju porodicu. Ja sam tad imala pet godina.

Ono što sam uspela da izvučem iz tog razgovora – bolje rečeno monologa – bio je čitav niz pitanja. Brižljiva? Rekla sam sebi: Kako to brižljiva? Dotad je ta reč bila veoma jasna i određena. Na primer, brižljivo su mi stavljali obloge prethodne godine, kad sam imala jak kašalj.

Heronimo i Fabijan sa mnom su razgovarali malo i vrlo kratko, ali su pokazivali prema meni nešto simpatije, ili možda nežnosti, koju ja tada nisam uspevala da prepoznam. Jednom, kad sam videla kako vade stvari iz đačkih torbi na sto, pitala sam ih: „Kako je u školi?“ Zgledali su se, a Heronimo mi je rekao: „To je vojska!“ Fabijan je dodao: „To je vojska: ti si deo bataljona, i imaš kapetane, poručnike, generale...“ Heronimo se sagnuo prema meni, i prvi put me pomilovao po glavi.

Ali ja to nisam zaboravila, i malo potom sam se našla ispred svoje poručnice, ili kapetanice, ili generalice... Svih onih gospi za koje je dada Marija rekla da su dobre i posvećene Bogu. I da će sve dobro ispasti.

2

Ali nije sve ispalo dobro. I otpočela je ogorčena bitka za odbranu mojih skrovišta, mojih mesta i noći. Ranije je samo trebalo da se sakrijem, da budem oprezna, da se nečujno iskradem niz hodnik do vrata koja su razdvajala deo gde je parket bio neuglačan od dela sa uglačanim parketom. Sad je trebalo da budem daleko obazrivija, pošto su iz škole stizale uznemirujuće poruke, koje je mama čitala namrštenog lica. Ranije me je jednom pozvala u svoj budoar, gde je stajao toaletni stočić pun staklenih bočica i ogledala, koja su takođe zadržavala i bacala iskre svetlosti, mada to za mene nije imalo značenja. Bili su to samo odsjaji, a ne poruke, ne reči satkane od svetlosti, tanane, praskave, sićušne zvezde, kao u noćima u salonu, ispod kauča.

Mama je među prstima držala parče papira, i stavila je naočare, što joj je davalo stroži izgled.

– Pozvala sam te jer ovde piše da se ne ponašaj lepo u školi. Prvog dana si zaspala na misi, a pored toga si i plakala. To me čudi, jer sam bila ponosna na tebe upravo zato što si devojčica koja ne plače bez razloga. Osim toga, nisi htela da ručaš, i sakrila